

LENTEKRIEBELS, (ISLAMITISCHE) OUDERS & SEKSUELE DIVERSITEIT

Tips & Tricks

Superleuk dat zoveel scholen deelnamen aan het webinar ‘Lentekriebels, (islamitische) ouders & seksuele diversiteit’ afgelopen 14 maart. Wij kijken terug op een heel geslaagde bijeenkomst. Mooi om op deze manier praktijkervaringen, kennis, ideeën en adviezen met elkaar uit te wisselen. En om samen tot concrete tips te komen voor het omgaan met ouders als het over seksuele en genderdiversiteit gaat.

Nogmaals heel hartelijk dank aan Gemma de Haan van De Zonnewende, aan Nassiri Belaraj en Najat Chicar van Pink Marrakech en aan alle deelnemers voor de interessante inbreng. Op veler verzoek is de opname van de [presentatie](#) van Pink Marrakech terug te kijken.

In deze Tips & Tricks hebben we alle adviezen en ideeën van dit webinar gebundeld. Sommige tips zul je heel logisch of een inkoppertje vinden en andere punten wellicht eye openers. Vanzelfsprekend hebben we geprobeerd om alle tips met respect voor uiteenlopende standpunten te formuleren. En we hopen dat ze je inspiratie bieden voor mooie gesprekken met de ouders op jullie school.

En laten we deze Tips & Tricks beschouwen als een document dat groeit en dat we samen vorm geven. Dus als je aanvullende tips en ideeën hebt, wil je die ons dan laten weten via schoolsout@ggdgelderlandzuid.nl? Dit mailadres kun je ook gebruiken als je ons vragen voor wilt leggen of als je een afspraak wilt maken voor begeleiding op maat op jouw school.

Graag tot de volgende keer!

Ursela van Dijk & Nancy Schouten

Hoe benader je ouders?

- Ga er van uit dat de ouder met wie je spreekt open staat voor wat je wilt bespreken samen. Vaak kunnen we gehinderd worden door onze eigen verwachtingen, maar als je zelf open een gesprek instapt, is de kans het grootst dat de ander je ook open zal benaderen.
- Bedenk dat je mensen doorgaans niet met je argumenten overtuigt, maar met je houding.
- Maak respectvolle verbindingen: jij mag er helemaal zijn en ik ook.
- Benoem bijvoorbeeld dat je allebei heel andere opvattingen kunt hebben en dat dit prima is. Je hoeft elkaar nergens van te overtuigen, maar je ontdekt liefst wel ergens een gezamenlijk belang.
- Probeer uit een machtsstrijd te blijven, zodat je elkaar niet kwijt raakt.
- Vraag ouders wat in hun optiek goede oplossingen kunnen zijn.
- Luister naar hun pijnpunten.
- Voorkom dat je in de positie raakt dat je je achter de wettelijke plicht verschuilt om aandacht te schenken aan seksuele en genderdiversiteit, maar benoem dat je dit als school ook echt belangrijk vindt. En waarom.
- Durf te vragen. Door met ouders uit te wisselen waar ze tegen aan lopen, wat hun aarzelingen zijn en juist ook waar ze wel over willen praten, kun je ze goed bereiken.
- Bespreek met ouders of ze willen dat hun kind op de juiste manier geïnformeerd wordt in plaats van via internet en de straat. Want informatie krijgen kinderen sowieso. En het is de vraag welke info ouders en de school dan geschikt vinden. En ouders kunnen zelf voorlichting geven of de school dit laten bieden met de juiste tools en uitgangspunten voor dit gevoelige onderwerp. Als ouders het zelf niet durven uit schaamte of bijvoorbeeld omdat ze zelf ook geen voorlichting hebben ontvangen en dus niet goed weten hoe je dat geeft, kan het juist fijn zijn dat de leerkracht in de klas hier wel op een goede manier aandacht aan schenkt.
- Benoem het belang om aandacht te schenken aan seksuele ontwikkeling en diversiteit vanuit de positie van het kind zelf. En benadruk dat wetenschappelijke inzichten onderbouwen dat kinderen hierdoor beter voor zichzelf kunnen opkomen, minder risico lopen op ongewenst gedrag en beter in hun vel zitten.
- Benadruk dat je wilt voorkomen dat kinderen in een isolement terecht komen en nergens hun ei kwijt kunnen als het over hun seksuele ontwikkeling gaat. Omdat ze dan veel kwetsbaarder raken en veel meer risico lopen op akelige ervaringen juist omdat ze met niemand kunnen praten.
- Bepaal in hoeverre je je wilt aanpassen. En hoeveel je wilt dat de ander zich aan 'moet' passen. Bekijk waar je elkaar dan vindt. Zo blijf je in verbinding met elkaar en met het eigen systeem. Zonder elkaar te willen veranderen, help je elkaar naar een next level.
- Wees je bewust van je eigen beroepsverlegenheid: in hoeverre durf je wel of niet in gesprek te gaan met ouders? Vaak is het projectie wat je weerhoudt. Wat maakt het gemakkelijker voor je?
- Benader ouders alsof je hen nodig hebt als bondgenoot.
- Pols of het een optie is om de Leerlingenraad te betrekken. Zij hebben misschien goede tips over waar zij zelf behoefte aan hebben om op school te leren. En om hun ouders dus over te informeren.
- Maak afspraken met buurscholen over het minimum aan aandacht dat je allemaal schenkt aan seksuele diversiteit, zodat ouders niet gaan zeggen dat ze hun kind dan naar een andere school laten gaan.

Specifiek: Hoe benader je islamitische ouders?

- De 3 basiselementen zijn: dialoog, dialoog en dialoog. 😊
- Realiseer je dat ouders uit een islamitische cultuur sterk gericht kunnen zijn op hun reputatie en op het behagen van de groep en veel minder individualistisch georiënteerd zijn. In de theorie van David Pinto komt het er op neer dat mensen in zogeheten 'fijnmazige culturen' niet zozeer gefocust zijn op persoonlijke erkenning en zelfontwikkeling, maar veel meer op het behouden en beschermen van hun eer en de eer van de groep waar ze bij horen.

Hun familie en het 'systeem' waar ze uit voort komen zijn belangrijker dan zichzelf. En juist ook (geschonden) seksualiteit is sterk verbonden met hun eer. De reactie of keuze die je bij iemand ziet is dan doorgaans niet zozeer de reactie van die persoon zelf, maar veel meer van de groep als geheel.

- Volg deze [link](#) als je meer wilt weten van de piramide over menselijke behoeften van Pinto, een professor aan de UvA met een joodse achtergrond en opgegroeid in Marokko. Dit is ook de bron van bovenstaande illustratie.
- Beweeg mee met dat er zoveel schaamte rond dit thema hangt.
- Benoem hardop dat het niet je insteek is om iemands grens over te gaan.
- Kijk ook eens naar je eigen cultuur. Stel jij komt uit een individualistische cultuur, maakt jou dat per definitie individualistisch? En verdiep je in de andere cultuur. En stel (samen) cultuurverschillen vast. En dat die okee zijn en er mogen zijn.
- Heb oog voor de ingewikkeldheid van ouders en hun kinderen om zich in twee culturen te bewegen. Eén waarin ze voor zichzelf op moeten komen en één waarin juist het groepsbelang voorop staat. Je kunt hierbij hardop benoemen dat je er bewust van bent dat dit heel lastig kan zijn.
- Weet dat bij fijnmazige culturen de scheidslijn tussen goed of fout heel scherp is. En dat er nauwelijks ruimte lijkt voor nuances. Praten met kinderen over seksualiteit en vooral seksuele diversiteit valt in eerste instantie in de categorie 'fout'. Pas als je intunet op de persoon die hier een uitspraak over doet en doorvraagt naar wat die persoon denkt of waar de informatie vandaan komt, blijkt soms al gauw dat het geloof wordt benut om zich achter te verschuilen. En is het lastig om een eigen mening te tonen.

Dia uit de presentatie van Pink Marrakech met adviezen.

- Check of iemand zelf iets vindt of 'officieel' iets moet vinden. Bekijk of ouders het eens zijn met wat je zegt, zonder dat ze dat hardop hoeven/ kunnen zeggen. Soms kun je aan hun houding merken dat ze het met je eens zijn, maar kunnen ze niet indruisen tegen hun gewoonten en de verwachtingen van hun burens. 'Dwing' ze niet om daar expliciet ontrouw aan te worden.
- Bespreek dat iemand een persoon is achter diens geloof, die te maken heeft met deze tijd en deze situatie. En dat die persoon keuzes kan maken die in het hier en nu ook moeten passen. Vraag ook respectvol door: mag het niet van Allah of van de burens?
- Vraag bijvoorbeeld wie mag beslissen dat bijvoorbeeld een homoseksuele jongen niet zichzelf mag zijn, terwijl Allah hem zo geschapen heeft. God maakt immers geen fouten. Dus homoseksualiteit kan ook geen fout zijn. Of een andere ingang kan zijn dat iets wellicht niet mag, maar dat enkel God daarover kan oordelen. Dus iedere mens legt zelf een verantwoording af aan de Schepper en daar hoeft geen enkele bemoeienis van andere mensen tussen te komen. Dat gaat in feite niemand iets aan. Dus veroordelen zou ook helemaal geen optie moeten zijn. En hierbij gaat er niet om te verzanden in een welles-nietesgesprek of in een strijd om wie gelijk heeft, maar om respectvol samen te kijken naar wat kloppend voelt voor dit moment.

- Realiseer je dat het heel spannend kan zijn voor iemand om iets anders te denken dan de rest van diens omgeving. Ben ik dan nog wel mezelf? Hoor ik er dan nog wel bij?
- Ben je bewust van de verwevenheid van religie en cultuur.
- Ga open het gesprek aan over wat er in de Koran staat. Ouders kunnen aangeven wat wel en niet mag volgens de islam, terwijl ze zelf niet precies weten wat in de Koran staat.
- Volg deze handige [link](#) als je meer wilt weten over seksuele en genderdiversiteit in de Koran.
- Lees daar bijvoorbeeld over het verhaal van Lut/ Lot. Hierin staat nergens het woord ‘homoseksualiteit’ en gaat het in feite over verkrachting van mannen door mannen, maar er wordt hier wel vaak naar verwezen als ‘argumentatie’ waarom homoseksualiteit verboden zou zijn. Zie:

“Veel citaten in de Koran hebben betrekking op het verhaal van "Lut" (dezelfde als "Lot" in de Bijbel) en gaan over hoe de goede Lut wordt bedreigd door mannen van de stad Sodom die zijn gasten (boodschappers van Allah) willen misbruiken. Net als bij de Bijbel kan je twijfelen over of dit over homoseksualiteit gaat of over verkrachting. Dat de mensen ten tijde van het ontstaan van de Koran tegen seks tussen mannen waren, is wel duidelijk, maar er zijn twijfels hoe ernstig men dit vond.

De islam staat afwijzend tegen “overmatige” seks, maar dat geldt ook voor heteroseksuele seks. De islam was eeuwenlang veel toleranter dan het christendom op seksueel gebied. De mening van moslims over seksuele diversiteit is in de laatste eeuw veel conservatiever geworden. Daarnaast heeft kolonialisme en het afzetten tegen westerse exploitatie een algemene weerzin gekweekt tegen veel dingen die moslims beschouwen als westers (en verdorven).

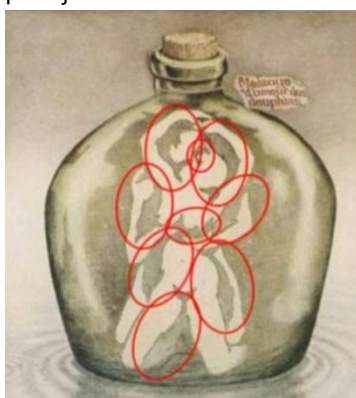
Homoseksuele en lesbische moslims zijn in de laatste jaren steeds meer zichtbaar geworden. Ze zeggen vaak dat we elkaar niet zo moeten veroordelen en dat Allah zelf diversiteit heeft gecreëerd.”
- Bedenk dat los van het feit of homoseksualiteit wel of niet in de Koran genoemd staat en los van het feit of het officieel verboden is, dit door veel gelovige mensen wel zo ervaren wordt.
- Wees je ervan bewust dat je als school een extra belangrijke rol hebt, juist omdat kinderen van huis uit vaak geen seksuele opvoeding meekrijgen en daardoor extra risico lopen omdat ze niet over de juiste kennis beschikken tijdens hun seksuele ontwikkeling. En er thuis ook niet over kunnen praten.
- Zet in op de kracht van moeders. Zij hebben een niet te onderschatten rol in de opvoeding van hun kinderen. Bovendien praten vrouwen onderling meer over dit soort onderwerpen, waardoor je meerdere vrouwen bereikt door een mooi gesprek met een enkele moeder.
- Geef ouders het gevoel dat ze er juist gebruik van kunnen maken dat de school hun kind de juiste kennis meegeeft. Zij zijn immers ook vanuit het geloof zelf verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen, inclusief seksuele voorlichting. En de school kan daar een goede rol in vervullen.

Hoe informeer je ouders?

- Benader ouders één-op-één met name ook omdat mensen binnen de groep wellicht minder gemakkelijk ergens over praten maar afzonderlijk wel. Inventariseer waar hun behoeften liggen en kom er achter hoe ze denken.
- Hou er rekening mee dat het noodzakelijk kan zijn om moeders en vaders gescheiden te benaderen met een ouderavond.
- Laat vrouwelijke leerkrachten contact hebben met moeders (over dochters) en mannelijke leerkrachten met vaders (over zonen).
- Neem persoonlijk contact op met ouders die hun kind thuis willen houden als diversiteit in de klas aan bod komt. Licht kort toe op welke manier je aandacht aan diversiteit wilt gaan schenken en vraag de ouder naar diens ideeën. Waar zit de angst of terughoudendheid? Vraag naar wat de ouder te ver vindt gaan. En ook naar wat die ouder juist wel belangrijk vindt. En zoek samen naar een oplossing die voor dat moment passend is.
- Start een individueel of groepsgebesprek met aandacht voor diversiteit, discriminatie en uitsluiting. Veel ouders zullen zich daarin herkennen. Vandaar kun je voortbouwen naar aandacht voor seksuele diversiteit.
- Begin met een uitleg over de groei en seksuele ontwikkeling van een kind. Veel ouders hebben daar geen kennis over. Kinderen beginnen hun eigen lichaam te ervaren. Sensaties te voelen. Dat hoort bij het leven. Focus op het ontdekken van het lijf door kinderen. Dat dit op allerlei manieren kan. Het is goed om je kind het gevoel te geven dat dat oke is. En daarbij hoeft je het woord ‘homoseksualiteit’ nog niet eens gelijk hardop te benoemen terwijl je toch de boodschap over kunt brengen.

- Gebruik bijvoorbeeld de [folders](#) van de Lentekriebels over de seksuele ontwikkeling van kinderen, ook beschikbaar in het Arabisch en Turks. Ouders hebben dan zelf goede informatie en kunnen het gesprek met hun kind voeren.
- Benoem dat kinderen vaak al verder zijn dan hun ouders denken als het over seks gaat.
- Geef ook aan dat seksuele vorming en aandacht voor diversiteit niet over seksuele handelingen en dergelijke gaat, maar juist om kinderen op hun eigen niveau te leren dat ze zichzelf kunnen zijn, dat ze voor zichzelf op mogen komen, dat ze het altijd iemand moeten vertellen als ze voelen dat er iets niet klopt etc. En dat juist heel erg ingestoken wordt op het niveau van de kinderen. Wie vind jij lief, wie mag jou kusjes geven of knuffelen, wanneer hou je van iemand? Passend bij de leeftijd ligt de focus bij wat kinderen nodig hebben.
- Laat bijvoorbeeld onderstaand plaatje zien aan ouders om duidelijk te maken dat kinderen enkel oppikken wat op dat moment bij hun ontwikkeling past ('Message d'Amour des Dauphins' van Sandro del Prete). Veel volwassenen zien in het linker plaatje twee naakte mensen. Kinderen zien de tuimelende dolfinen rechts.

- Maak gebruik van de [voorlichtingen](#) die de GGD voor ouders verzorgt.
- Vraag ouders om advies als je een ouderavond wilt organiseren. Betrek ze daarbij. Geef ze een duidelijke positie. Juist ook de mond-tot-mondreclame bij andere ouders zorgt er dan voor dat anderen komen.
- Maak een ouder die openlijker durft te zijn over seksuele ontwikkeling en diversiteit belangrijk. Zet bijvoorbeeld een moeder die hier oren naar heeft wat meer in de spotlight. Zij kan dan andere moeders bereiken om samen mee uit te wisselen. En doordat ze op hen lijkt en vanuit hun wereldbeeld kijkt, kunnen ze haar vertrouwen.
- Organiseer naast ouderavonden ook koffieochtenden zodat je als school een ander ouderpubliek bereikt.
- Wees niet te bevreesd, want als ouders in een veilige en betrouwbare setting bij elkaar komen zou je nog wel eens versted kunnen staan over de open nieuwsgierigheid waarmee ze onderwerpen bespreken.
- Maak gebruik van tolken als dat nodig is. Vaak denk je het immers over hetzelfde te hebben, maar blijkt er in de nuance een groot verschil te bestaan. Dit kunnen officiële tolken zijn. Je kunt er ook voor kiezen om iemand in de groep te vragen te vertalen of juist een buurvrouw of een broer te vragen omdat zij het vertrouwen krijgen en mensen dan opener durven uit te wisselen.
- Deel via de nieuwsbrief dat de school aandacht schenkt aan dit thema, bijvoorbeeld met Coming Out Dag.
- Laat ouders zelf een brief schrijven die je als school met alle ouders kunt delen, wanneer hun kind 'uit de kast komt'. Op die manier kun je als school laten zien dat je hier achter staat.

Tips over seksuele en genderdiversiteit in de klas

- Leer kinderen zo min mogelijk af als het op hun identiteitsontwikkeling aankomt, maar laat hen juist met een open blik de wereld in blijven kijken. Kinderen vinden alles nog zo normaal; trouwen met de juf, met de buurman, met de cavia. Nagellak voor jongens, voor meisjes, op je neus. In de beleving van kinderen kan nagenoeg alles. Als we ze niet eerst van alles afleren, hoeven we ze later niet opnieuw te leren dat er van alles wèl kan.
- Start vanaf groep 1 met een doorlopende leerlijn van leeftijdsadequate seksuele vorming aan de leerlingen en sluit daarbij vooral aan bij wat op dat moment speelt, in de actualiteit of bij de leerlingen zelf.
- Repareer het dak als de zon schijnt: werk vanaf groep 1 en elke keer opnieuw aan een veilige sfeer juist ook op momenten dat er niet iets aan de hand is. Beloon leerlingen die opkomen voor een klasgenoot.

- Laat leerlingen nadenken over situaties van uitsluiting en discriminatie. Laat ze zelf met voorbeelden komen en misschien komt een leerling dan al met situaties over seksuele diversiteit. Anders kun je hier zelf voorbeelden over benoemen en daar verder met de kinderen over praten.
- Maak duidelijk dat schelden niet kan. Heb oog voor pestgedrag zoals dat op de meeste scholen al gebeurt. En benut de kunst van het vertragen: als een leerling iets zegt dat niet door de beugel kan, vraag dan of die het kan herhalen. En vraag wat die er mee bedoelt. Waardoor helder wordt dat sommige acties niet oke zijn en ook niet geaccepteerd worden.
- Naast de 'Week van de Lentekriebels' van Rutgers, het landelijke kenniscentrum op het terrein van seksualiteit, bestaat er ook de lesmethode [Veiligwijs](#). Dit is een waardengerichte lesmethode voor relationele en seksuele vorming die geschikt kan zijn voor religieuze leerlingen. Er wordt wel wat minder aandacht geschonken aan seksuele en genderdiversiteit.
- Zorg dat je als team inclusief directie één visie hebt over seksuele diversiteit/ Relaties & Seksualiteit/ Lentekriebels. Waarom behandelen wij dit als school en hoe gaan we dit doen? Dit helpt verwarring binnen het team voorkomen en kan ook zeker helpen in gesprekken met ouders. Daarbij is het nuttig dit te presenteren aan elke nieuwe medewerker. Een school gaf hierbij het mooie voorbeeld dat ieder kind uniek is en dat dit ook bij ieder intakegesprek voor nieuwe leerlingen wordt benadrukt. Dit is een van de waarden die zij als school in het team als visie hebben besproken.
- Borg aandacht voor dit thema goed. Een aanspreekpunt, iemand die verantwoordelijk is en opname in het jaarplan kunnen voorkomen dat de aandacht wegzakt.
- Creëer een vertrouwensband één-op-één met een leerling als je vermoedt dat deze zelf tot de LHBTIQ+ doelgroep behoort. Heb het over van alles. Niet per se hierover maar soms ook wel, zodat het kind weet dat het bij je terecht kan.
- Help een leerling 'uit de kast komen' als die leerling dat zelf wil (dit is lang niet altijd nodig), door bijvoorbeeld een situatie te creëren waarbij dit in een kleine setting kan, zoals een schoolreisje. Dan kan langzaam een gesprek op gang komen.
- Vraag hulp van buitenaf als je als school stappen zou willen ondernemen omdat er een trans of non-binair persoon op je school zit. Bijvoorbeeld van [Transvisie](#). Een buitenstaander kan makkelijker met de school (directie, IB'er en leerkrachten) het gesprek beginnen. Ook kan de school daarna meer steun krijgen als het kind bijvoorbeeld in de klas iets wil vertellen of in de klas gepest wordt.

Lees- en kijktips

- Lees 'Djinn' van Tofik Dibi, een autobiografisch boek over een homoseksuele jonge politicus met een Marokkaanse achtergrond die in zijn omgeving niemand kan vertellen dat hij homo is. En dus ook niet over de vreselijke dingen die hij meemaakt.
- Lees 'Jongeren, seks en islam' van onder meer Rachida Azough. Het is een al wat ouder boek, maar het onderscheidt op een mooie manier religie en cultuur.
- Bekijk de aangrijpende documentaire [Mans genoeg](#) waar Nassiri van Pink Marrakech in gesprek is met Jan Kooijman. Of de indrukwekkende NTR-serie [Familie, geloof en hoop](#).

